

СПОДЕЛЕНО ПЪТУВАНЕ - ЗАПЛАХА ИЛИ РЕАЛНОСТ

Веселин Грозданов, Недко Ананиев
vesmart@abv.bg, nedko36cska@abv.bg

**ВТУ „Тодор Каблешков“, ул. „Гео Милев“ №158, София 1574,
БЪЛГАРИЯ**

Ключови думи: споделено пътуване, транспорт, интернет платформи, социални мрежи, регулации и печалба

Резюме: Един нов начин за пътуване е споделеното пътуване. В закона няма изрична регламентация за това какво представлява споделено пътуване. То може се определи като договор между шофьор на автомобил и друго лице за съвместно пътуване с оглед разделянето на разходите за гориво. В допълнение към всичко това едно споделено пътуване би могло да се превърне и в начин за нови запознанства и приятелства. При споделените пътувания съществуват същите рискове както при използването на таксиметрови автомобили. Възниква под формата на телефонна услуга или картички по обществени места. С времето всичко се пренася в интернет и днес могат да се намерят множество сайтове, които предлагат такива услуги. Интернет платформите за споделени пътувания предоставят възможност за безплатно търсене и публикуване на обяви от регистрирани потребители. В непрекъснатия си стремеж за осигуряване на по-качествени и по-достъпни услуги на своите потребители, се добави възможност за търсене и на алтернативен, от гледна точка на споделеното пътуване транспорт. Наличните данни за разписанието на автобусния и железопътен транспорт могат да се визуализират като резултат от търсенето на обяви за споделени пътувания.

В наши дни думата мобилност се използва твърде много и в най-различни случаи. Какво означава всъщност този термин? Понятието мобилност произхожда етимологически от латинското „mobilis“, което означава подвижен, променлив и гъвкав. Отгук в широк смисъл обхваща всички форми на движение, преместване на индивидите и групите в пространството, независимо от посоката, причините и характера им. За усъвършенстване на мобилността е необходимо да се обърне внимание на редица въпроси от областта на транспорта, околната среда, социалното и икономическо развитие, градоустройството, заетостта, жилищния фонд. Един от основните принципи, който следва да се възприеме, е достъп до мобилност и свободно придвижване за всички [1].

1. Същност на “споделеното пътуване”?

Освен с личен автомобил и обществен транспорт все по-популярен е автостопа, но това далеч не е единствения начин. Случва се колеги да пътуват заедно до работа или приятели да се организират и разпределят по коли за пътуване на дълго разстояние.

Един нов начин за споделено пътуване е намирането на спътници с помощта на информационни мрежи. Възниква в САЩ под формата на обяви по стени на обществени места и най-вече по стените за обяви в университетите. Това се поражда от факта, че много младежи са родени в отдалечени щати от тези, в които учат. В момента обмяната на информация се извършва в интернет и днес могат да се намерят множество сайтове, които предлагат подобни услуги. В България този начин на пътуване не е достатъчно развит. В страни като Германия, където тези мрежи са по-популярни и има различни сайтове, чрез които можете да организирате пътуването си. Възможност за уговаряне на градско или междуградско пътуване, независимо дали потребителят е пътник или шофьор, който иска да спести пари за гориво. Когато шофьор предоставя транспорт на един или няколко пътници, без участниците да имат финансова печалба, се нарича „споделено пътуване“. Споделеното пътуване цели да спомогне, както за опазването на околната среда чрез намаляване на вредните емисии, така и за оптимизиране средствата за транспорт.

Тази услуга е известна по цял свят по различни наименования:

- Carpool, rideshare (английски);
- Covoiturage (френски);
- Mitfahrgelegenheit (немски).

Споделените пътувания не се ограничават само до автомобилния транспорт.

Може се определи като договор (в повечето случаи в устна форма) между шофьор на автомобил и друго лице за съвместно пътуване с оглед разделянето на разходите за гориво.

В закона няма изрична регламентация за това какво представлява "споделено пътуване". Не прави разлика между съвместните пътувания на приятели и колеги, и извършването на превоз с личното МПС с цел печалба. Остава и въпросът със заплащането на данъци към НАП. Независимо, че не са регламентирани от Закона за движението по пътищата при споделените пътувания важат общите правила за безопасност при пътуване:

- Преди тръгване водачът е длъжен да провери дали колата му е изправна;
- Забранено е да превозваме повече пътници отколото са технически определени в талона на автомобила;
- Превозването на деца под 12-годишна възраст е забранено на предната седалка освен ако не е поставена специална седалка;
- Водачът да не е употребил алкохол или опойващи вещества, в което трудно можем да бъдем сигурни.

При споделените пътувания съществуват същите рискове както при използването на таксиметрови автомобили:

- Правоспособен ли е водачът?
- Употребил ли е алкохол?
- МПС-то преминало ли е задължителен технически преглед?
- При договаряне на пътуването, мога да изискам от шофьора да ми покаже, че притежава съответните документи, като шофьорска книжка, регистрационен талон и др.

В България все още споделени пътувания организираме с приятели или познати, който имат намерение да пътуват в избраната посока – без значение за работа или за почивка. Но в тези случаи сме силно ограничени от възможността да намерим човек в правилната направление и време. В подобни моменти, когато искам да си разделя горивото на личния автомобил, или да не шофирам, интернет предлага неограничени възможности.

Споделеното пътуване както всяко друго нещо, което ни заобикаля има положителни и отрицателни страни

Положителни:

- В повечето случаи е по-евтино да се пътува “споделено” в сравнение с други начини;

- Възможност за запознанство с нови хора;

- По-малък автомобилен трафик и др.

Недостатъци:

- Да не се осъществи в последният момент и да се провалят плановете за почивка или служебно пътуване;

- При настъпване на пътно транспортно произшествие, водача не носи отговорност за пътниците. Няма задължителната застраховка “Злополука” на пътниците, която задължително се поддържа от публичния транспорт. В цената на билета е включена и застраховка.

2. Платформи, сайтове и приложения за организиране:

- SEDNAKOLA.COM е платформа за споделено пътуване и се използва напълно безплатно. Нейната цел е да осъществи лесна и достъпна връзка между хората, решили да споделят своето пътуване с други хора [2];

- “Заедно на Път” е платформа за споделено пътуване, която предоставя възможност за безплатно търсене и публикуване на обяви от регистрирани потребители. Освен това има възможност за търсене и на алтернативи, от гледна точка на споделеното пътуване. По този начин, търсейки обява за конкретно направление, потребителите ще имат възможност както да сравнят цените на публикуваните пътувания с тези, обявени от автобусните и ЖП превозвачите, така и да се информират за тяхното разписание. Към всяка налична оферта, потребителя може да разгледа детайлите за конкретното заминаване [3];

- Различните платформи при груповите пътувания не добавят емоционална стойност към самото пътуване за клиента. С приложението "15TOGO" може да се направи избор на спътници според общи интереси и сходства. Според създателите на платформата на въпроса "с кого?", може да се окаже най-важната съставка на всяко едно успешно пътуване. Основното предложение, което те дават и което е различно от всички останали, е да разбереш с кого ще се придвижваш и да намериш правилните хора, на база на интересите си, на социалния статус, както и на основа на посетените вече места и тези, на които искаш да отидеш. Трябва да се обърне внимание, че "15TOGO" работи и като туристическа агенция. Потребителите предлагат чрез бутон "приятелства" за разширяване на мрежата от пътешественици. При направена резервация маркират дадено пътуване като желано, всички получават известие и по този начин всеки може да изяви желание да се присъедини към тях. Екипът на създателите определя пазарите си в близост до България, поради установените добри контакти и партньорски отношения, но има намерение да се насочи към Западна Европа, Англия, Канада и Америка [4];

- Платформата www.ahacat.com съществува и под формата на сайт, чрез който след създаване на профил и обявяване на желан маршрут, всеки регистриран може да си намери спътник. Сайтът предлага и разнообразни допълнителни функции, докато мобилното приложение има ясни и лесни за ориентация стъпки за бързо създаване на маршрут или намиране на подходящ спътник. Създателите му смятат би било от значителна полза за работещите. Към 2019 г. регистрираните потребители са близо 1 600 от 19 български града. Най-много са привържениците на споделеното пътуване в София (71%), следвани от Варна, Пловдив и Бургас. Сред популярните маршрути в столицата са Борово - Слатина, Горна баня – Бизнес парк, Бъкстон – Младост 1 [5].

Освен изброените специализирани сайтове съществуват социални групи за споделени пътувания. Спътникът се обаждат или пише е-мейл на другата страна, договарят се и се срещат на определено място на тръгване. За пътуването пътникът заплаща предварително договорена цена. По неофициални данни, вече има над 100 групи във Facebook с приблизителен общ брой ползватели около 50 хиляди души. Броят им показва необходимостта от подобен вид придвижване в градска или междуградска среда.

3. Мерки и стимули за устойчив транспорт

Придвижването от и до работното място отнема голяма част от ежедневието ни. Голяма част от изследваните компании разбират това и прилагат мерки, за намаляване на разходите и транспортната умора. Наличието на транспортни предимства и улеснения става все по-важен фактор за привличане на нови и задържане на настоящи служители.

Популярни мерки, които се прилагани от работодателите са:

- Гъвкаво работно време – по-ранно или по-късно идване и тръгване с цел да се избегнат задръствания в пикови часове,
- Безплатни карти за градски транспорт;
- Осигуряване на паркоместа в близост до работното място;
- Предоставяне на служебни автомобили и електромобили за споделено ползване или субсидирано гориво;
- Обособяване на съблекални с душеве, където работниците придвижващи се с велосипеди могат да неутрализират негативното влияние на придвижване с велосипед;
- Фирмени електрически велосипеди, монтиране на велостойки и др.

В държавите от Западна и по конкретно от Северна Европа прилагат и по-нетрадиционни политики, които да стимулират служителите им да се придвижват до работното си място екологично. По този начин работодателите реализират дългосрочни цели:

- Политики за устойчивост и екологичност;
- Допринасят за по-здравословния начин на живот на заетите лица при тях и повишаване на производителността им;
- Решават проблема с наличните паркоместа.

4. Инициативи за популяризиране на споделеното пътуване

- Walking challenge - Стимулират се служителите да ходят пеша, вместо да използват автомобил или градски транспорт. Предизвикателството се състои в изминаване на разстоянието от 384 км за период от два месеца. Успелите получават 12 дръвчета, които да засадят. Поради големия интерес към инициативата, правилата били променени и дръвчета са получили и хора, които са участвали, но не са успели да изминат всичките 384 км. По този начин били засадени 1 022 дръвчета;

- Придвижване до работа пеша на групи, които се състезават помежду си за най-голямо изминато разстояние. За наградата всеки участник получил фитнес консултация;

- На територията на България се осъществи и двугодишната информационната кампания финансирана с европейски средства “Do the right mix – Придвижвай се разумно“, чийто акцент през 2014 година е по-разумното и оптимизирано използване на личните автомобили. Инициативата се координира на национално ниво от Министерство на околната среда и водите [6];

От своя страна високотехнологични компании създават собствени приложения за подобни изживявания. Резултатите са смесени. В част от тях приложението не е имало успех. Като основна причина се смята това, че хората, още преди появата на

приложението, се самоорганизируют успешно при пътуванията си. В една от компаниите се използва успешно, като се осъществява с електромобил. Автомобилите могат да се заявяват за превоз от служителите, но при условие, че се регистрират поне трима за един автомобил.

5. "Споделено пътуване" или нерегламентиран превоз от превозвач

За справяне с нерегламентираните превози, при които се осъществява транспорт на лица, е направено предложение да се увеличат правомощията на инспекторите на ДАИ, с които да могат да разпитват пътниците в автомобилите, дали са платили или не. Същността на така нареченото споделено пътуване е хора, които пътуват в една посока, да го направят заедно и да разделят разходите си за него, а не определено лице да извършва транспортна дейност с цел печалба. Според други свободно мислещи лица предложението е неприемливо, защото по този начин се отнема от личната свобода.

Остава отворен въпросът дали собствениците на автомобили, които участват в подобни схеми, трябва да плащат данъци и осигуровки? Защото в момента, частни лица с микробуси, осъществяват нерегламентиран транспорт. Спират на не позволени места да качват пътници, защото нямат право да навлизат по автогарите. За осъществяване на тази дейност се ръководят от разписанията на лицензираните превозвачи и събират пътничкопотока преди официалния час на тръгване. Пътниците се инструктират, ако бъдат спрени на пътя за проверка от органите на реда, да казват, че са приятели и пътуват заедно чисто приятелски. Подобни превозвачи бяха засечени да извършват превози с микробуси от летище "София" към отделни части на град София. В началото всички "приятели" в превозното средство прикриваха схемата, но в последствие споделят в социалните мрежи за неволите с фалшивите превозвачи.

Лицензираните транспортни фирми в страната настояват за ясно разграничение между споделеното пътуване и това, което се извършва с цел печалба. Остава отворен въпросът относно шофьорите на междуградските линии, които получават непридружен багаж срещу заплащане.

За запазване на конкурентноспособността си и оставане на транспортния пазар превозвачите трябва да обърнат сериозно внимание както на ценообразуването и приходите си, така и на самото обслужване. Ако фирмата може до голяма степен да контролира своите разходи или поне променливата част от тях. Както знаем от микроикономиката цената зависи в много по-голяма степен от конкуренцията на пазара. Анализът за разходите е от съществено значение за успеха на дадена компания, но той е само едната страна на баланса. Не винаги оптимизирането на разходите и постигане на ниска себестойност води след себе си, максимални приходи и оптимален финансов резултат, но би запазило не малка част от настоящите клиенти [7].

Отново, законът не предвижда санкции за група хора, решили да пътуват заедно с нечий автомобил, а само за осигуряващите платформа за превоз, които по този начин правят бизнес. В България реално това пътуване е криминализирано и в момента - всеки обществен превоз, който не се извършва с нужния лиценз, подлежи на глоба от 1 500 лева глоба.

6. Заключение

Транспорт насочен към нуждите на хората. Мобилност и разширяване на обхвата на програмите за устойчива градска мобилност във всички областни центрове, градове, региони и селски райони. Актуални на днешното време изисквания поставя използването на информационни платформи за споделени пътувания. Стимулиране използването на обществения транспорт като най-добра форма на мобилност и

намаляване значително замърсяването на околната среда. Насърчаване на моделите за споделяне под мотото „споделяне вместо собственост“ [8].

- Интернет – играе ролята на посредник между пътуващи в една посока – притежаващи МПС и тези, които не разполагат с автомобил или не искат да използват собствения. Работят като “търсачки” по зададен критерии. Необходима е регистрацията, предоставяне на личните данни и съгласие с общите условия;

- Групи за споделени пътувания – няма посредник между пътуващите – публикуваме публикация, че в определен ден ще пътуваме до определено населено място. С появилите се кандидати, които са проявили желания да пътуваме заедно си делим разходите;

- Споделено пътуване с посредник - не носи отговорност за всички преки или косвени загуби, които може да са понесени. Ако пътуването се провали и пропусна ангажимента си, не мога да искам обезщетение.

ЛИТЕРАТУРА

[1] В. Грозданов "Усъвършенстване на системата за градска мобилност на населението" Дисертационен труд, УНСС, 2017 г.;

[2] www.sednakola.com/ - сайт за споделени пътувания;

[3] https://web.facebook.com/ZaednoNaPat/?_rdc=1&_rdr;

[4] www.15togo.com - сайт за споделени пътувания;

[5] www.ahacar.com - сайт за споделени пътувания;

[6] www.dotheightmix.eu - официален интернет сайт;

[7] Ананиев С., Петков И., "Анализ и взаимовръзки на разходите и ценообразуването в транспорта", XX международна научна конференция "Транспорт 2011", ВТУ "Тодор Каблешков", сп. "Механика, Транспорт, Комуникации", бр. 3/2011, част 1, ISSN 1312-3823, стр. I-64 - I-67., 2011г.

[8] доц. д-р Симеон Ананиев, "Алтернативна програма 2017 ТИЛ - транспорт, инфраструктура и логистика", електронно-научно приложно списание Железопътен и интермодален транспорт, 10/2016.

SHARED TRAVEL - THREAT OR REALITY

Nedko Ananiev, Veselin Grozdanov
nedko36cska@abv.bg, vesmart@abv.bg

*Todor Kableshkov University of Transport, „Geo Milev”158, str., 1574 Sofia,
BULGARIA*

Key words: *shared travel, transportation, internet platforms, social networks, regulation and profit.*

Abstract: *One new way to travel is shared travel. The law does not explicitly regulate what is the shared travel. It can be defined as a contract between a car driver and another person to share the cost of fuel. In addition to all this, a shared travel could also become a way to make new friends. Shared trips have the same risks as using taxis. It occurs in the form of a telephone service or postcards in public places. Over time, everything is transmitted to the Internet, and many websites can now be found offering such services. Shared travel online platforms provide free search and posting for registered users. In its continued pursuit of providing better and more accessible services to its users, it has also been possible to search for alternative and shared transport options. Available bus and rail timetable data can be displayed as a result of the search for shared travel listings.*